

การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตร
อาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) โรงเรียนราชประชา
นุเคราะห์ 15

(เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชาสพ) ที่สอดคล้องกับการศึกษา 4.0*
DEVELOPMENT STRATEGIES FOR DUAL EDUCATIONAL
ADMINISTRATION BETWEEN VOCATIONAL
AND HIGH SCHOOL OF RAJAPRAJANUGROH 15 SCHOOL
(WIENGKAOSAENPHUWITTYAPRASART) CONSISTENT WITH STUDY
4.0

เอนก หมั่นคำสี

Anek Munkumsi

ประเวศ เวชชะ

Prawet Wetcha

ไพโรภ รัตนชวงค์

Pairop Rattanachuwong

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Chiangrai Rajabhat University, Thailand

E-mail: luk.nam.nan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) 2) ศึกษาเหตุปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริหารและการจัดการการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) 3) ศึกษาภาพอนาคตที่พึงประสงค์ของการบริหารและการจัดการการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) และ 4) พัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชาสพ) ที่สอดคล้องกับการศึกษา 4.0 เป็นวิจัยแบบผสมผสานวิธี ได้แก่ เชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม สุ่มแบบเจาะจง กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครู จำนวน 95 คน ใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย

*Received 31 May 2021; Revised 20 June 2021; Accepted 22 June 2021

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้บริหาร ครู และคณะกรรมการ จำนวน 8 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและสรุปผลการศึกษาพบว่า 1) สภาพการบริหารจัดการศึกษา ได้แก่ 1.1) คุณภาพผู้เรียน อยู่ในระดับดี ($\mu = 3.32$) 1.2) บริหารและจัดการหลักสูตร อยู่ในระดับดีมาก ($\mu = 4.10$) และ 1.3) จัดการเรียนการสอน อยู่ในระดับดีมาก ($\mu = 4.26$) 2) เหตุปัจจัยสำคัญส่งผลกระทบต่อคุณภาพ ได้แก่ 2.1) คุณภาพผู้เรียน 2.2) บริหารและจัดการหลักสูตร และ 2.3) จัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียน 3) ภาพอนาคตที่พึงประสงค์คือ 3.1) คุณภาพผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ สอดคล้องการศึกษา 4.0 3.2) กระบวนการบริหารและหลักสูตร พัฒนาครู บุคลากร และ 3.3) จัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียน ทำกิจกรรมด้วยตนเอง และ 4) พัฒนากลยุทธ์การบริหารการศึกษา ได้แก่ 4.1) เสริมสร้างประสิทธิผลผู้เรียน 4.2) เสริมสร้างความเข้าใจหลักสูตร 4.3) พัฒนาระบบบริหารจัดการเรียน และ 4.4) พัฒนาบุคลากรเป็นเลิศ

คำสำคัญ: พัฒนากลยุทธ์, การบริหารจัดการศึกษา, อาชีวศึกษา, มัธยมศึกษาตอนปลาย, การศึกษา 4.0

Abstract

The objectives of this research article were to 1) study the situation of dual educational administration between the vocational and high school, 2) study about important factors affecting quality for administration and management of dual educational administration between the vocational and high school, 3) study desirable futuristic for administration and management of dual educational between the vocational and high school, and 4) development strategy for administration of dual educational between vocational and high school by Rajaprajanugroh 15 School (Wiangkaosaenphuwittayaprasart) consistent with study 4.0. The study used a mixed research method such as using quantitatively for a specific randomized questionnaire, the sample group were administrators and teachers by totally 95 persons and also using percentage, mean, standard deviation statistics, and qualitatively specific randomized interviews. The informant was collected from 8 persons of administrators, teachers, and the board. In the content analysis and summary, it was found that 1) Educational administration such as 1.1) learner quality in good level ($\mu = 3.32$), 1.2) management and educational administration in very good level ($\mu = 4.10$), 1.3) instructional course in very good level ($\mu = 4.26$) 2) The

important factors affecting quality such as 2.1) the learner quality, 2.2) the management, and educational administration. And 2.3) the educational administration by focusing on learners. 3) The desirable futuristic was: 3.1) the learner quality; knowledge, and skills corresponding to education 4.0, 3.2) administrative processes for teacher development and human recourse curriculum, 3.3) instructional course to focus on learners do activities by themselves, and 4) the development strategy of educational administration such as 4.1) enhance learner effectiveness, 4.2) enhance understanding of the curriculum, 4.3) develop a learning management system, and 4.4) human resource development excellence.

Keywords: Development Strategy, Educational Administration, Vocational, High School, Study 4.0

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการก้าวเข้าสู่โลกยุคดิจิทัลอย่างเต็มตัวประกอบกับรัฐบาลได้ประกาศนโยบาย Thailand 4.0 ซึ่งมีหัวใจสำคัญคือการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ ไปสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (Value-Based Economy) มีการขับเคลื่อนประเทศด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม และเปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตไปสู่ภาคบริการมากขึ้น Thailand 4.0 เป็นโมเดลในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ การเข้าสู่ Thailand 4.0 ประเทศไทยต้องมีการสร้างนวัตกรรมเป็นของตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งพาต่างชาติเหมือนแต่ก่อน ซึ่งเป้าหมายสำคัญของ Thailand 4.0 คือ การขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศที่ “มั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน” กล่าวคือ การทำให้ประเทศไทยก้าวไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง และมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มีคุณภาพสูง โดยเฉพาะคนหรือทรัพยากรมนุษย์นับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญและมีความจำเป็นมากที่สุด เพราะเป็นแหล่งความรู้และกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศ โดยการเป็นผู้ที่นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ ซึ่งการที่จะพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพ มีความรู้ความสามารถสอดคล้องกับนโยบายดังกล่าวได้นั้น ระบบการศึกษาของประเทศจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนและก้าวสู่ “การศึกษา 4.0” ด้วยเช่นเดียวกัน (เสาวลักษณ์ พิสิษฐ์ไพบูรณ์, 2564); (นวรรตน์ รามสุต และบัลลังก์ โรหิตเสถียร, 2564) ในการขับเคลื่อนสู่ประเทศไทย 4.0 ภาคการศึกษาจึงเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อน และการขับเคลื่อนการศึกษาให้มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องมีหลักสูตรการศึกษารองรับ เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลที่ดีกับผู้เรียน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้บัญญัติแนวการจัดการศึกษาในหมวดที่ 4 มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะกระบวนการคิด การเผชิญสถานการณ์ และประยุกต์ความรู้ใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานความรู้ด้านต่าง ๆ และจัดการเรียนรู้ให้เกิดได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ออกกฎกระทรวง ว่าด้วยการแบ่งระดับและประเภทการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็น 3 ระดับ คือ การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา การศึกษาระดับประถมศึกษา และการศึกษาระดับมัธยมศึกษา โดยการศึกษาระดับมัธยมศึกษาแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยมีมัธยมศึกษาตอนปลายแบ่งระดับเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทสามัญศึกษา มีหน่วยงานที่รับผิดชอบคือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และประเภทอาชีวศึกษา หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาประเภทสามัญศึกษา มีหน่วยงานที่รับผิดชอบคือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และประเภทอาชีวศึกษา หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อตอบสนองต่อความต้องการทั้งในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ ประกอบกับรัฐบาล โดยกระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการอาชีวศึกษา เพื่อต้องการให้นักเรียนสนใจเรียนสายอาชีพมากขึ้น เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วสามารถทำงานได้ทันที ดังนั้น เพื่อเป็นการสนองนโยบายดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จึงได้ร่วมกันกำหนดให้ดำเนินการเปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ทวิศึกษา) ในโรงเรียนมัธยมขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) ได้กำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายด้านการอาชีวศึกษาในการเปลี่ยนค่านิยมอาชีวศึกษาผลิตผู้เรียนด้านอาชีวศึกษาให้มากขึ้น เพื่อรองรับการจ้างงาน ทั้งภาครัฐกิจบริการภาคอุตสาหกรรมภาคการเกษตร และกลุ่มอาชีพที่เป็นความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเฉพาะพื้นที่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนที่กำลังขยายตัวในทุก ๆ ด้าน แต่ในสภาพปัจจุบันค่านิยมของผู้ปกครองและผู้เรียนที่มุ่งเรียนประเภทสามัญศึกษาเพื่อเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาจึงส่งผลให้ผลผลิตทางการศึกษาไม่ตอบสนองความต้องการกำลังคน

ในระดับฝีมือของสถานประกอบการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558) จากปัญหาดังกล่าวส่งผลให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคอุตสาหกรรม 3.9 แสนคน และเกิดภาวะที่ขาดแคลนแรงงานเพิ่มเป็น 4 แสนคน และมีแนวโน้มที่การขาดแคลนแรงงานจะเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง สืบเนื่องจากอัตราการเกิดของประชากรไทยที่ลดลง ขณะเดียวกันความต้องการทางด้านแรงงานที่เพิ่มขึ้นจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจ (สพฐ.ส่งเสริมเรียนต่อสายอาชีพ, 2564)

การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาด้านวิชาชีพให้แก่ผู้เรียนตามความถนัดความสนใจ โดยการขยายวิชาชีพและกลุ่มเป้าหมายเข้าสู่ระบบการจัดการอาชีวศึกษาให้ชัดเจนทั่วถึง และรวดเร็วขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558) ดังนั้น การสร้างกลยุทธ์เป็นการกำหนดสภาพที่พึงประสงค์ไว้ล่วงหน้าแล้วพยายามปรับเปลี่ยน ควบคุมปัจจัย และกระบวนการ เพื่อให้บรรลุตามสภาพที่พึงประสงค์ การวางแผนเดิม ๆ นั้น เป็นการวางแผน โดยการคาดการณ์หรือพยากรณ์แนวโน้มในอนาคตและเขียนโครงการรองรับ การวางแผนเพื่อการบริหารเชิง กลยุทธ์นั้นต้องคำนึงถึงภาพรวมของหน่วยงาน ต้องตั้งคำถามว่าทำแล้วได้ประโยชน์อะไร เช่น สถานศึกษามีเป้าหมายว่าจะจัดการศึกษา ให้กับเด็กในเขตบริการทุกคนอย่างมีคุณภาพและบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อวางแผนกลยุทธ์แล้ว ต้องตอบคำถามได้ว่า สิ่งที่ทำเนิการส่งผลต่อเป้าหมายมากน้อยเพียงใด เป็นการมุ่งเน้น กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับสถานศึกษา ได้แก่ นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน ครู ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคคลหรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการวางแผนแบบเดิมนั้น มุ่งเน้นเฉพาะบุคลากรในสถานศึกษาเป็นส่วนใหญ่ การวางแผนจะดำเนินการเพียงคนกลุ่มเดียว เป็นการมุ่งเน้นภาพรวมมากกว่าการพิจารณาแบบแยกส่วน เพราะการวางแผนแบบแยกส่วนนั้นบางครั้งไม่สามารถทำให้การปฏิบัติงานของหน่วยงานบรรลุเป้าหมายของหน่วยงานได้ ต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก นั่นคือ จุดแข็งและจุดอ่อนของสถานศึกษา รวมทั้งโอกาสและอุปสรรคในการดำเนินงาน ซึ่งการวางแผนแบบเดิมนั้นมักพิจารณาเฉพาะจุดแข็ง จุดอ่อนของสถานศึกษา ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมภายในเท่านั้น และเป็นการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การวางแผนกลยุทธ์นั้นต้องใช้ทรัพยากรไม่ว่าจะเป็นบุคลากร หรืองบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยใช้ให้น้อยที่สุดและให้เกิดผลผลิตและผลลัพธ์มากที่สุด (Mintzberg, H., 1994) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชา) อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เป็นสถานศึกษาที่มุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนด้านอาชีพ และน้อมนำศาสตร์พระราชามาสู่การปฏิบัติ ส่งเสริมการมีงานทำ จึงได้จัดการศึกษาเรียนร่วม หลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) โดยมีแนวทางที่จะขับเคลื่อน การศึกษาด้านอาชีวศึกษา (ทวิศึกษา) ในโรงเรียนให้เป็นรูปธรรม มีหลักสูตรรองรับการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนด้านอาชีวศึกษา และได้จัดทำหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ

(ทวิศึกษา) ในสถานศึกษาขึ้นและขับเคลื่อนการพัฒนาให้เกิดเป็นรูปธรรม สามารถที่จะพัฒนาผู้เรียนด้านอาชีวศึกษาอย่างมีคุณภาพ รองรับการทำงานและความต้องการของตลาดแรงงาน แต่จากการประชุม PLC กลุ่มสาระการงานอาชีพ เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2563 พบว่า การจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมายังขาดการบริหารจัดการหลักสูตรให้เกิดเป็นรูปธรรม งบประมาณในการบริหารหลักสูตรยังไม่เพียงพอ วัสดุฝึกและวัสดุสิ้นเปลืองยังไม่เพียงพอ ซึ่งทำให้การจัดการเรียนการสอนเกิดความไม่คล่องตัวและไม่ต่อเนื่อง (วัฒน ลาพิงค์, 2564) จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจวิจัยเรื่อง “การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย(ทวิศึกษา) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชาสพ) ที่สอดคล้องกับการศึกษา 4.0” เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นกลยุทธ์ ในการกำหนดนโยบายและวางแผนการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้สัมฤทธิ์ผลกับนักเรียนและบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาของชาติอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชาสพ)
2. เพื่อศึกษาเหตุปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริหารและการจัดการการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชาสพ)
3. เพื่อศึกษาภาพอนาคตที่พึงประสงค์ของการบริหารและการจัดการการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชาสพ)
4. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชาสพ) ที่สอดคล้องกับการศึกษา 4.0

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชาสพ) ที่สอดคล้องกับการศึกษา 4.0 เป็นการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population) คือ ผู้บริหาร และครู จำนวน 95 คน (โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชาท), 2564)

กลุ่มตัวอย่าง (Sample) คือ ผู้บริหารและครู จำนวน 95 คน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) โดยเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้บริหาร จำนวน 1 คน ครู จำนวน 4 คน และคณะกรรมการ จำนวน 3 คน จำนวนทั้งสิ้น 8 คน โดยกำหนดเกณฑ์คือ เป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาและอาชีวศึกษา มีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป และมีประสบการณ์ในตำแหน่งงาน 5 ปีขึ้นไป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เชิงปริมาณใช้แบบสอบถามซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้านภาษา ด้านวิจัย จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC มีค่าไม่ต่ำกว่า 0.50-1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และได้หาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach, L. J., 1990) เท่ากับ 0.89 และจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แบ่งเป็น 3 ตอน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐาน (Checklist) 2) สภาพการบริหารจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) และ 3) ข้อเสนอแนะ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert, R., 1967) (โดยแบ่งช่วงของคะแนน ได้แก่ 1 หมายถึง น้อยที่สุด 2 หมายถึง น้อย 3 หมายถึง มีปานกลาง 4 หมายถึง มาก และ 5 หมายถึง มากที่สุด และเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ 1) เหตุปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริหารและการจัดการการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) ภาพอนาคตที่พึงประสงค์ของการบริหารและการจัดการการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย และ 3) พัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) เชิงปริมาณใช้แบบสอบถามสภาพการบริหารจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย 2) เชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับเหตุปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริหารและการจัดการการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย และภาพอนาคตที่พึงประสงค์ของการบริหารและการจัดการการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย และ 3) การสนทนากลุ่มเกี่ยวกับพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ เปรียบเทียบวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเชิงคุณภาพวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และสรุปเป็น ภาพรวม

ผลการวิจัย

การศึกษาสภาพการบริหารจัดการศึกษาเรียนรู้หลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชา) พบว่า มี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพของผู้เรียน ด้านการบริหารและการจัดการหลักสูตร และด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพการบริหารและการจัดการศึกษาเรียนรู้หลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้านคุณภาพของผู้เรียน

ลำดับ	มัธยมศึกษาปีที่	รวม (μ)	ระดับ คุณภาพ	คุณลักษณะ (μ)	ระดับ คุณภาพ	อ่าน คิด วิเคราะห์ (μ)	ระดับ คุณภาพ
1	มัธยมศึกษาปีที่ 4/4	3.59	ดีมาก	2.43	ดี	2.54	ดี
2	มัธยมศึกษาปีที่ 4/5	2.90	ค่อนข้างดี	2.40	ดี	2.40	ดี
3	มัธยมศึกษาปีที่ 4/6	3.62	ดีมาก	2.80	ดี	2.80	ดี
4	มัธยมศึกษาปีที่ 5/5	3.24	ดี	2.21	ดี	2.55	ดี
5	มัธยมศึกษาปีที่ 5/6	3.32	ดี	2.24	ดี	2.39	ดี
6	มัธยมศึกษาปีที่ 6/4	3.27	ดี	2.27	ดี	2.3	ดี
7	มัธยมศึกษาปีที่ 6/5	3.31	ดี	2.35	ดี	2.27	ดี
8	มัธยมศึกษาปีที่ 6/6	3.32	ดี	2.22	ดี	2.19	ดี
ภาพรวม		3.32	ดี	2.37	ดี	2.43	ดี

1. ด้านคุณภาพผู้เรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลักสูตรการศึกษาเรียนรู้หลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) ภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\mu = 3.32$) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\mu = 2.37$) และอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน ภาพรวมอยู่ในระดับดี ($\mu = 2.43$)

ตารางที่ 2 สภาพการบริหารและการจัดการศึกษาเรียนรู้หลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้านการบริหารและการจัดการหลักสูตร

ฉบับที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น		ระดับ คุณภาพ
		μ	σ	
1.	การวางแผนการใช้หลักสูตร	4.03	0.78	ดีมาก
2.	การนำหลักสูตรไปใช้	4.25	0.74	ดีมาก
3.	การสนับสนุนการใช้หลักสูตร	4.05	0.75	ดีมาก
4.	การนิเทศกำกับติดตามการใช้หลักสูตร	4.07	0.76	ดีมาก

ฉบับที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น		ระดับคุณภาพ
		μ	σ	
5.	การประเมินการใช้หลักสูตร	4.10	0.76	ดีมาก
6	กระบวนการบริหารและการจัดการหลักสูตร	4.08	0.76	ดีมาก
	ภาพรวม	4.10	0.76	ดีมาก

2. ด้านการบริหารและการจัดการหลักสูตร ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\mu = 4.10$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การนำหลักสูตรไปใช้ อยู่ในระดับดีมาก ($\mu = 4.25$) รองลงมาคือ การประเมินการใช้หลักสูตร อยู่ในระดับดีมาก ($\mu = 4.10$) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การวางแผนการใช้หลักสูตร อยู่ในระดับดีมาก ($\mu = 4.03$)

ตารางที่ 3 สภาพการบริหารและการจัดการศึกษาเรียนรู้ร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ฉบับที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น		ระดับคุณภาพ
		μ	σ	
1	หลักการจัดการเรียนการสอนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.26	0.71	ดีมาก
2.	กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.25	0.69	ดีมาก
	ภาพรวม	4.26	0.70	ดีมาก

3. ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\mu = 4.26$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ หลักการจัดการเรียนการสอนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับดีมาก ($\mu = 4.26$) รองลงมาคือ กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับดีมาก ($\mu = 4.25$)

การศึกษาเหตุปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริหารและการจัดการศึกษาเรียนรู้ร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชา) พบว่า

1. ด้านคุณภาพผู้เรียนคือ มีเหตุเกิดจาก ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านกระบวนการบริหารจัดการ มีปัจจัยสนับสนุนคือ นโยบายจากผู้บริหารที่สนับสนุนการศึกษาเพื่ออาชีพ มีครูสอนครบสาขาและครบวิชาเอก ผู้ปกครองสนับสนุนให้บุตรหลานศึกษาในด้านอาชีพเพิ่มมากขึ้น มีการจัดสรรงบประมาณในซื้อวัสดุครุภัณฑ์ มีเครื่องมือและครุภัณฑ์ทางการเรียนหลากหลาย มีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติ มีการวางแผนการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียน และครูมีวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดชัดเจน ส่วนปัจจัยฉุดรั้งคือ ครูผู้สอนใช้สื่อไม่น่าสนใจ ขาดการวิจัยเกี่ยวกับการการ

จัดการชั้นเรียน ห้องปฏิบัติการไม่เพียงพอในแต่ละสาขา และวัสดุฝึกและวัสดุสิ้นเปลืองยังมีไม่เพียงพอ

2. ด้านการบริหารและการจัดการหลักสูตรคือ มีเหตุเกิดจาก ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านกระบวนการบริหารจัดการ ปัจจัยสนับสนุนคือ ผู้บริหารและครูประเมินการพัฒนาทางวิชาชีพ พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ครูมีแผนการสอนที่ตรงตามตัวชี้วัด มีหลักสูตรมีความชัดเจนและบริหารจัดการได้ดี ทำการเทียบโอนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีอินเทอร์เน็ตและอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อให้บริการแก่ผู้บริหาร และครู ครอบคลุมทั่วทั้งโรงเรียน มีการวางแผนการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน กำหนดเป้าหมายวิสัยทัศน์และพันธกิจที่ชัดเจน และจัดสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการจัดการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ และปัจจัยฉุดรั้งคือ ขาดการวิจัยในชั้นเรียนของครู และการใช้หลักสูตร ขาดการนิเทศที่เป็นระบบ ขาดการสื่อสารระหว่างเจ้าของหลักสูตร (อาชีวศึกษา) และผู้ดำเนินการใช้หลักสูตร (มัธยมศึกษาตอนปลาย) และขาดงบประมาณพัฒนาหลักสูตร

3. ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญคือ มีเหตุเกิดจาก ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านกระบวนการบริหารจัดการ ปัจจัยสนับสนุนคือ ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนหลักสูตรที่สนใจ ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเน้นลงมือปฏิบัติเอง ตรงต่อความต้องการผู้เรียน มีการจัดสรรงบประมาณ มีการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มีการจูงใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจ ตั้งใจ ขยันหมั่นเพียรในการเรียนและกิจกรรมต่าง ๆ ปัจจัยที่ฉุดรั้งคือ ขาดการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลผู้เรียน อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ให้บริการไม่เพียงพอต่อความต้องการของครู ขาดการวิจัยหลักการจัดการเรียนการสอน วัสดุฝึก และวัสดุสิ้นเปลืองไม่เพียงพอ และขาดงบประมาณจัดซื้อวัสดุ

การศึกษาภาพอนาคตที่พึงประสงค์ของการบริหารและการจัดการการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชา) พบว่า

1. ด้านคุณภาพผู้เรียน มี 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสมรรถนะวิชาชีพ ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และความสามารถ 2) ด้านสมรรถนะแกนกลาง ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และความสามารถ และ 3) ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ประกอบด้วย คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ควรสอดคล้องกับการศึกษา 4.0

2. ด้านการบริหารและการจัดการหลักสูตร มี 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร ควรประชุมจัดทำแผนงบประมาณของหลักสูตร วางแผนพัฒนาครู

และบุคลากร และมีการติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ 2) ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ครูผู้สอนจัดทำคำอธิบายรายวิชา สอนตามหน่วยและแผนการจัดการเรียนรู้ และมีการประเมินผล 3) ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร ควรสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของฝ่ายต่าง ๆ ภายในและภายนอกสถานศึกษา สนับสนุนงานวิชาการในการพัฒนา ปรับปรุง และแก้ไขหลักสูตร และส่งเสริมและสนับสนุนการนำเสนอหรือเผยแพร่ผลงานของนักเรียน 4) ด้านการนิเทศกำกับติดตามการใช้หลักสูตร ควรนิเทศกำกับและติดตามการใช้หลักสูตรเป็นระบบที่ชัดเจน 5) ด้านการประเมินการใช้หลักสูตร ควรมีการประเมินคุณภาพผู้เรียน และประเมินผลการพัฒนา การปรับปรุง และการแก้ไขการใช้หลักสูตร และ 6) ด้านกระบวนการบริหาร และการจัดการหลักสูตร ควรพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพและชำนาญจัดสภาพแวดล้อมและสังคมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ อย่างมีคุณภาพ และเทคโนโลยีสารสนเทศสื่อ อุปกรณ์ เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอน

3. ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มี 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักการการเรียนการสอนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนทำกิจกรรมด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เน้นการทำงานเป็นกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และสร้างแรงจูงใจและกระตุ้น และ 2) ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและปฏิบัติจริง ใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศน่าสนใจ และมีการตรวจสอบ ประเมินผู้เรียนอย่างเป็นระบบ และนำผลมาพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลว่า

“ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้และให้ข้อมูลสะท้อนกลับเพื่อพัฒนาและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนการเรียนรู้ของผู้เรียน” (ผู้บริหาร, 2564)

“ครูควรใช้สื่อ เทคโนโลยีที่มีความหลากหลาย น่าสนใจ และเหมาะสมกับเรื่องที่เรียนรู้” (ครูท่านที่ 1, 2564)

และ “การจัดกิจกรรมเน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติด้วยตนเอง และครูกับนักเรียนร่วมกันสรุปทบทวนการเรียนรู้ทุกครั้ง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้” (ครูท่านที่ 2, 2564)

การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาเรียนรู้ร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชาท) ที่สอดคล้องกับการศึกษา 4.0 พบว่า จากการสนทนากลุ่มได้วิเคราะห์จากการประเมินสภาพการณ์ ทบทวนวิสัยทัศน์เดิม การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจการบริหารจัดการ

หลักสูตร กำหนดเป้าประสงค์ ประเด็นกลยุทธ์ในการกำหนดแผนงานโครงการ แผนที่กลยุทธ์ (Strategy Map) ได้สรุปเป็นกลยุทธ์ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาเรียนรู้หลักสูตรอาชีวศึกษา และมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา)

กลยุทธ์	วัตถุประสงค์	ตัวชี้วัดความสำเร็จ	โครงการ
การเสริมสร้างประสิทธิภาพของผู้เรียน	1. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสมรรถนะวิชาชีพ - มีทักษะการปฏิบัติงานพื้นฐาน การใช้เครื่องมือและวัสดุขั้นพื้นฐานในการปฏิบัติงาน การใช้คอมพิวเตอร์ ด้านอาชีวอนามัยและความปลอดภัย และวิเคราะห์แก้ปัญหาปฏิบัติงาน	- ร้อยละ	1) โครงการส่งเสริมเพื่อพัฒนาผู้เรียน 2) โครงการส่งเสริมทักษะการสื่อสารโดยใช้ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ 3) โครงการส่งเสริมทักษะผู้เรียนด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ 4) โครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ผู้เรียน
การเสริมสร้างความเข้าใจในหลักสูตร	1. เพื่อส่งเสริมความเข้าใจในหลักสูตร 2. เพื่อประชาสัมพันธ์หลักสูตร	1) ร้อยละผู้ปกครอง ชุมชน มีความเข้าใจในหลักสูตร) 2) ร้อยละผู้ปกครอง ชุมชน มีความเชื่อมั่น และส่งบุตรหลานเข้าเรียน	1) โครงการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ การสอนระหว่างเครือข่ายสถานศึกษา 2) โครงการประชาสัมพันธ์ หลักสูตรเรียนร่วมอาชีวศึกษา และมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา)
การพัฒนา ระบบบริหาร การจัดการ เรียนการสอน	1. เพื่อส่งเสริมการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความทันสมัย ตามความต้องการผู้เรียนและนโยบายการศึกษา 4.0 2. เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน โดยปฏิบัติจริง และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3. เพื่อส่งเสริมครูทำวิจัยในชั้นเรียน	1. ร้อยละของผลการประเมินด้านคุณภาพ ภายในสถานศึกษาด้านหลักสูตร 2. ร้อยละของครูผู้สอนมีการจัดทำวิจัยในชั้นเรียน	1) โครงการส่งเสริมวิจัยในชั้นเรียน 2) โครงการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับการศึกษา 4.0 3) โครงการประกันคุณภาพการศึกษา 4. โครงการนิเทศการสอน
การพัฒนา บุคลากรสู่ ความเป็นเลิศ	1. เพื่อส่งเสริมให้ครูบุคลากรได้ เข้ารับการอบรมพัฒนาการจัดทำหลักสูตรการเรียนร่วม หลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) 2. พัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอน โดยปฏิบัติจริง และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	1. ร้อยละของครูที่เข้ารับการอบรมพัฒนาการจัดทำหลักสูตร 2. ร้อยละของครูที่จัดการเรียนการสอน ด้วยการปฏิบัติจริง สร้างผู้เรียนให้ทักษะอาชีพในชีวิตประจำวันได้	1) โครงการพัฒนาครู/บุคลากรมืออาชีพ 2) โครงการพัฒนา การสร้างสื่อการเรียนการสอนด้วยระบบสารสนเทศทางการศึกษา 3) โครงการวิจัยและพัฒนา กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน 4) โครงการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอน

จากตารางที่ 4 สรุปได้ว่า มี 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์การเสริมสร้างประสิทธิผลของผู้เรียน 2) กลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้าใจในหลักสูตรเรียนร่วมอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) 3) กลยุทธ์การพัฒนาระบบบริหารจัดการการเรียนการสอน และ 4) กลยุทธ์การพัฒนาบุคลากรสู่ความเป็นเลิศ และมีแผนงานโครงการจำนวน 14 โครงการ ได้แก่ 1) โครงการส่งเสริมเพื่อพัฒนาผู้เรียน 2) โครงการส่งเสริมทักษะการสื่อสารโดยใช้ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ 3) โครงการส่งเสริมทักษะผู้เรียนด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ 4) โครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน 5) โครงการแลกเปลี่ยนการเรียนการสอนระหว่างเครือข่ายสถานศึกษา 6) โครงการประชาสัมพันธ์หลักสูตรเรียนร่วมอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) 7) โครงการส่งเสริมวิจัยในชั้นเรียน 8) โครงการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับการศึกษา 4.0 9) โครงการประกันคุณภาพการศึกษา 10) โครงการนิเทศการสอน 11) โครงการพัฒนาครูและบุคลากรสู่มืออาชีพ 12) โครงการพัฒนา การสร้าง สื่อการเรียนการสอนด้วยระบบสารสนเทศทางการศึกษา 13) โครงการวิจัยและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 14) โครงการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอน

อภิปรายผล

การศึกษาสภาพการบริหารจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่า แสนภูวิทยาประชาต) ด้านคุณภาพผู้เรียน มีคุณภาพอยู่ในระดับดี ประกอบด้วย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และการอ่าน คิด วิเคราะห์ และเขียน ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการหลักสูตร มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุดคือ การนำหลักสูตรไปใช้ มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ การวางแผนการใช้หลักสูตร และด้านกระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุดคือ หลักการจัดการเรียนการสอนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และรองลงมาคือ กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังที่ สุนจิ ใจกระจ่าง กล่าวถึงสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการเตรียมความพร้อมสถานศึกษา ด้านการพัฒนาครูสถานศึกษา ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการวิจัยเพื่อการเรียนรู้ และด้านการประเมินผลการจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่า อยู่ในระดับมาก และสภาพการจัดการเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นข้อกิจกรรมการเรียนการสอนกระตุ้นให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ อยู่ในระดับมาก

เนื่องจากครูเน้นให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันในชั้นเรียน และสรุปบทเรียนร่วมกัน (สุจิน ใจกระจ่าง, 2553)

การศึกษาเหตุปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการบริหารและการจัดการการศึกษาเรียนรู้ร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชา) ด้านคุณภาพผู้เรียนมีปัจจัยสนับสนุนคือนโยบายที่สนับสนุนการศึกษาเพื่ออาชีพ และมีการพัฒนาครูและบุคลากร รวมถึงการจัดสรรงบประมาณในข้อวัตรคุณธรรม ปัจจัยจุดรั้งคือ ครูผู้สอนใช้สื่อไม่น่าสนใจ ขาดการวิจัยในชั้นเรียน ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการหลักสูตร มีปัจจัยที่สนับสนุนคือ ผู้บริหาร และครูได้รับการประเมินการพัฒนาทางวิชาชีพ และตนเองอย่างต่อเนื่อง และครูมีแผนการสอนที่ตรงตามตัวชี้วัด ปัจจัยจุดรั้งคือ ครูขาดการวิจัยในชั้นเรียนของครู และขาดการนิเทศอย่างสม่ำเสมอและเป็นระบบด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีปัจจัยที่สนับสนุนคือ ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนหลักสูตรที่ตนเองสนใจ ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเอง ตรงต่อความต้องการผู้เรียน และใช้สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ ปัจจัยจุดรั้งคือ ขาดการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ให้บริการไม่เพียงพอ ดังที่ วิชัย วงษ์ใหญ่ ได้กล่าวว่า การประชาสัมพันธ์หลักสูตรคือ การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร เพื่อการสื่อสารสองทางและเสริมสร้างให้ผู้เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรมีความรู้ความเข้าใจและเกิดความรู้สึกที่ดีต่อหลักสูตร ป้องกันและแก้ไขความเข้าใจผิด ขจัดและลดสาเหตุแห่งการขัดแย้ง รวมทั้งสนับสนุนนโยบายการดำเนินการใช้หลักสูตร จึงเป็นภารกิจสำคัญของคณะกรรมการบริหารหลักสูตร การประชาสัมพันธ์หลักสูตรโครงการจัดการศึกษาเรียนรู้ร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) แก่ผู้ปกครองและชุมชน เช่น การออกเอกสาร สิ่งพิมพ์ การใช้ สื่อมวลชน เป็นต้น (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554)

การศึกษาภาพอนาคตที่พึงประสงค์ของการบริหารและการจัดการการศึกษาเรียนรู้ร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชา) ด้านคุณภาพผู้เรียน ได้แก่ 1) ด้านสมรรถนะวิชาชีพ 2) ด้านสมรรถนะแกนกลาง และ 3) ด้านคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เน้นทั้ง 3 ด้านควรสอดคล้องกับการศึกษา 4.0 ด้านการบริหารและการจัดการหลักสูตร ได้แก่ 1) ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร 2) ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ 3) ด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร 4) ด้านการนิเทศกำกับติดตามการใช้หลักสูตร 5) ด้านการประเมินการใช้หลักสูตร และ 6) ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการหลักสูตร เน้นการพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพและชำนาญ จัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ และมีการติดตามประเมินผลอย่าง

สม่ำเสมอ และด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แก่ 1) ด้านหลัก การเรียนการสอนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ 2) ด้านกระบวนการจัดการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนทำกิจกรรมด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และมีการตรวจสอบ ประเมินผู้เรียนอย่างเป็นระบบ และนำผลมาพัฒนาผู้เรียน ดังที่ ดวงใจ ไชยลังการ กล่าวว่ การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับการศึกษาในศตวรรษที่ 21 นั้นจะต้องมี การนิเทศกำกับติดตามการใช้หลักสูตร การจัดทำรายงานสรุปผล การดำเนินงานการบริหาร หลักสูตร รวมไปถึงนำข้อมูลและปัญหาที่พบในการสอนมาพัฒนา ปรับปรุงคุณภาพการศึกษา และพัฒนากระบวนการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพ (ดวงใจ ไชยลังการ, 2558)

การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาเรียนรู้หลักสูตรอาชีวศึกษาและ มัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่า แสนภูวิทยา ประสาท) ที่สอดคล้องกับการศึกษา 4.0 กลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาเรียนรู้หลักสูตร อาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) ประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) กลยุทธ์ การเสริมสร้างประสิทธิผลของผู้เรียน มีแผนงานโครงการ ได้แก่ 1.1) โครงการส่งเสริมเพื่อ พัฒนาผู้เรียน 1.2) โครงการส่งเสริมทักษะการสื่อสาร 1.3) โครงการส่งเสริมทักษะผู้เรียนด้วย เทคโนโลยีสารสนเทศ และ 1.4) โครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึง ประสงค์ของผู้เรียน 2) กลยุทธ์การเสริมสร้างความเข้าใจในหลักสูตรเรียนร่วมอาชีวศึกษาและ มัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) มีแผนงานโครงการ ได้แก่ 2.1) โครงการแลกเปลี่ยนการ เรียนการสอนระหว่างเครือข่ายสถานศึกษา และ 2.2) โครงการประชาสัมพันธ์หลักสูตรเรียน ร่วมอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) 3) กลยุทธ์การพัฒนาระบบบริหารการ จัดการเรียนการสอน มีแผนงานโครงการ ได้แก่ 3.1) โครงการส่งเสริมวิจัยในชั้นเรียน 3.2) โครงการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับการศึกษา 4.0 3.3) โครงการประกันคุณภาพ การศึกษา และ 3.4) โครงการนิเทศการสอน และ 4) กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน เป็นเลิศ มีแผนงานโครงการ ได้แก่ 4.1) โครงการพัฒนาครูและบุคลากรสู่มืออาชีพ 4.2) โครงการ พัฒนาการสร้างสื่อการเรียนการสอนด้วยระบบสารสนเทศทางการศึกษา 4.3) โครงการวิจัย และพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ 4.4) โครงการ พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอน ดังที่ ปิยะมาศ ชำนาญ และคณะ กล่าวว่ การนำกลยุทธ์ไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาและมีความเชื่อมั่นว่ากลยุทธ์ที่สร้างขึ้นโดยมี องค์ประกอบของการบริหารเชิงกลยุทธ์ ประกอบด้วย 1) การวางแผนกลยุทธ์เพื่อศึกษา และวิเคราะห์ ตรวจสอบ ประเมิน ทศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรมขององค์กร และปัจจัยใน ด้านต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษา โดย ทำการวิเคราะห์ถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค 2) การกำหนดกลยุทธ์เป็นการ

กำหนดทิศทางเชิงกลยุทธ์ของการจัด การศึกษาร่วมหลักสูตร 3) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ กระบวนการดำเนินงานนำกลยุทธ์ที่ถูกกำหนดขึ้นไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานอย่างเป็น รูปธรรมเพื่อกำหนดทิศทางของการจัดการศึกษา และ 4) การประเมินและควบคุมกลยุทธ์ การติดตาม ตรวจสอบ วิเคราะห์ปัญหา กำหนดแนวทาง ปรับปรุงและพัฒนา เพื่อบำ เเหน็จการเปิดสาขาวิชากำหนดหลักสูตรสถานศึกษา กำหนดรูปแบบและกระบวนการ จัดการเรียนรูู้ กำหนดวิธีการวัดและประเมินผล การโอนผลการเรียน รวมถึงการ กำหนดการทดสอบมาตรฐานวิชาชีพเพื่อการจัดการศึกษาร่วมหลักสูตรที่ผู้สำเร็จการศึกษา มีสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน (ปิยะมาศ ชำนาญ และคณะ, 2564)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สภาพการบริหารจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอน ปลาย (ทวิศึกษา) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชาสพ) ในภาพรวม ด้านคุณภาพผู้เรียน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลักสูตรการศึกษา ในภาพรวม อยู่ในระดับดี ด้านการบริหารและการจัดการหลักสูตร อยู่ในระดับดีมาก และด้านการ จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับดีมาก เหตุปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อ คุณภาพการบริหารและการจัดการการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษา ตอนปลาย (ทวิศึกษา) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชาสพ) มี ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ ผู้บริหารและครูประเมินการพัฒนาทางวิชาชีพ พัฒนานตนเองอย่าง ต่อเนื่อง มีแผนการสอนที่ตรงตามตัวชี้วัด และบริหารจัดการได้ดี และปัจจัยฉุดรั้ง ได้แก่ ขาดการวิจัยในชั้นเรียน และวัสดุฝึกและวัสดุสิ้นเปลืองยังมีไม่เพียงพอ ในส่วนภาพอนาคตที่ พึ่งประสงค์ของการบริหารและการจัดการการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและ มัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยา ประสาท) มี 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านคุณภาพผู้เรียน ได้แก่ 1) สมรรถนะวิชาชีพ 2) สมรรถนะแกนกลาง และ 3) คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ด้านการ บริหารและการจัดการหลักสูตร ได้แก่ 1) การวางแผนใช้หลักสูตร 2) การนำหลักสูตรไปใช้ 3) การสนับสนุนการใช้หลักสูตร 4) การนิเทศกำกับติดตาม 5) ประเมินการใช้หลักสูตร และ 6) กระบวนการบริหารและจัดการหลักสูตร และด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้น ผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แก่ 1) หลักการการเรียนการสอน และ 2) กระบวนการจัดการเรียน การสอน การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและ มัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยา ประสาท) ที่สอดคล้องกับการศึกษา 4.0 มี 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) การเสริมสร้างประสิทธิผลของ ผู้เรียน มีแผนงานโครงการ 2) การเสริมสร้างความเข้าใจในหลักสูตรเรียนร่วมอาชีวศึกษาและ

มัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) 3) การพัฒนาระบบบริหารจัดการเรียนการสอน มีแผนงานโครงการ และ 4) การพัฒนาบุคลากรสู่ความเป็นเลิศ ข้อเสนอแนะการนำผลการศึกษาไปใช้คือ ควรนำกลยุทธ์แผนงานโครงการมาเป็นกรอบในการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) ในสถานศึกษา มีการนิเทศกำกับติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เป็นระบบ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปคือ ควรศึกษากลยุทธ์การบริหารและการจัดการหลักสูตรการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) หรือสถานศึกษาอื่น ๆ ที่มีความเป็นเลิศเพื่อนำผลมาเปรียบเทียบและพัฒนากลยุทธ์การบริหารและการจัดการหลักสูตรการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) ให้มีคุณภาพที่สูงขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ครูท่านที่ 1. (12 เมษายน 2564). อนาคตที่พึงประสงค์ของการบริหารและการจัดการการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชาท). (เอนก หมั่นคำสี, ผู้สัมภาษณ์)
- ครูท่านที่ 2. (12 เมษายน 2564). อนาคตที่พึงประสงค์ของการบริหารและการจัดการการศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชาท). (เอนก หมั่นคำสี, ผู้สัมภาษณ์)
- ดวงใจ ไชยลังการ. (2558). แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาที่สอดคล้องกับการศึกษาในศตวรรษที่ 21: กรณีโรงเรียนบ้านโป่งน้ำร้อน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1. *Graduate School Journal*, 8(18), 107-114.
- นวรรตน์ รามสุต และบัลลังก์ โรหิตเสถียร. (2564). การศึกษาไทย 4.0 ในบริบทการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ข้าราชการงานรัฐมนตรี. เรียกใช้เมื่อ 16 มีนาคม 2564 จาก <http://www.moe.go.th/websm/2016/aug/354.html>
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. (เล่มที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สุวิริยาการพิมพ์.
- ปิยะมาศ ชำนาญ และคณะ. (2564). กลยุทธ์การบริหารการศึกษาหลักสูตรเรียนร่วมอาชีวศึกษา และมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดอาชีวศึกษาภาคใต้. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน*, 8(2), 441-452.

- ผู้บริหาร. (12 เมษายน 2564). อนาคตที่พึงประสงค์ของการบริหารและการจัดการ การศึกษาเรียนร่วมหลักสูตรอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ทวิศึกษา) โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชาสพ). (เอนก หมั่นคำสี, ผู้สัมภาษณ์)
- โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชาสพ). (2564). ข้อมูลพื้นฐาน. เรียกใช้เมื่อ 24 มีนาคม 2564 จาก https://data.bopp-obec.info/web/index_kru.php?S
- วัฒน ลาพิงค์. (2564). การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ตามศาสตร์พระราชโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 15 (เวียงเก่าแสนภูวิทยาประชาสพ). ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). การพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: อาร์ แอนด์ พรินท์.
- สพฐ.ส่งเสริมเรียนต่อสายอาชีพ. (2564). อาชีวศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2564 จาก <https://siamrath.co.th/n/32331>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). คู่มือการประเมินสมรรถนะครู. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- _____. (2558). แนวทางการจัดการศึกษาระดับประกาศนียบัตร วิชาชีพ (ปวช.) ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุจิน ใจกระจ่าง. (2553). สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นสำคัญของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เสาวลักษณ์ พิสิษฐ์ไพบูลย์. (2564). ขับเคลื่อนการศึกษาไทยสู่ไทยแลนด์ 4.0. เรียกใช้เมื่อ 16 มีนาคม 2564 จาก <http://www.thaihealth.or.th/Content/33499%-ขับเคลื่อนการศึกษาไทยสู่%ไทยแลนด์%204.0.html>
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing*. (5th ed.). New York: Harper Collins.
- Likert, R. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale. In Reading in Fishbein, M (Ed.), *Attitude Theory and Measurement* (pp. 90-95). New York: Wiley & Son.
- Mintzberg, H. (1994). *The Rise and Fall of Strategic Planning*. New York: Prentice-Hall.